

SCHRIJVEN MET AI

Kán dat eigenlijk wel?

Kunstmatige intelligentie (AI) dringt door tot wat we altijd als exclusief menselijk beschouwden: schrijven.

Verhalen, gedichten, artikelen; AI genereert ze moeiteloos. Dit plaatst ons voor fundamentele vragen: als een AI-tekst je ontroert of aan het denken zet, doet het er dan toe dat er geen menselijke geest achter zit?

En wat betekent dit voor het schrijverschap?

De literaire wereld

kijkt met gemengde gevoelens naar deze ontwikkeling. Tools als ChatGPT produceren teksten die nauwelijks van menselijk werk te onderscheiden zijn. Waar AI-teksten voorheen opvielen door stijve zinnen en vreemde woordkeuzes, kunnen ze nu lezers boeien, studenten helpen, en zelfs redacteurs misleiden. Sommige schrijvers experimenteren voorzichtig, terwijl anderen zich afvragen of hun ambacht bedreigd wordt. Om deze veranderingen te doorgronden, sprak ik vier Nederlandse auteurs – Ewoud Kieft, Ilja Leonard Pfeijffer, Ronald Giphart en Kevin Hassing – én Mizzi van der Pluijm van Uitgeverij Pluim.

Wat is schrijven?

Om te bepalen of AI überhaupt kan 'schrijven', moeten we eerst begrijpen wat dat eigenlijk is. Schrijven is door de eeuwen heen steeds opnieuw gedefinieerd: van praktische informatieoverdracht tot hoogstpersoonlijke kunstvorm. Als je de vraag aan vier schrijvers voorlegt, krijg je vier verschillende antwoorden. Zo beschrijft Kieft het als een bepaalde manier van denken. 'Je gaat verbanden leggen die je in het dagelijks leven niet altijd legt.' Zo bezien is schrijven dus een ontdekkingsreis die nieuwe inzichten oproept.

De gelauwerde classicus Pfeijffer en romanschrijver Giphart benadrukken beiden de communicatieve dimensie. Pfeijffer: 'Schrijven is communicatie van mens tot mens.' Giphart ziet het als een driehoek: 'degene die het schrijft, het werk zelf, en degene die het leest – allen even belangrijk.' Met deze benadering komt een tekst dus pas tot leven in de interactie met de lezer.

Kevin Hassing, schrijver van het Kinderboekenweekgeschenk 2025, plaatst juist intentie centraal: 'Ik heb een onderliggende bedoeling die ik vaak nog aan het uitvogelen ben terwijl ik schrijf. Schrijven behelst het vakmanschap om die tot leven te brengen als verhaal.' Hij verwoordt wat velen benoemen als de menselijke kern van het creatieve proces: de worsteling waaruit betekenis ontstaat.

Kan een machine dat ook?

Met deze gelaagde opvattingen in gedachten, dringt zich de

vraag op: hoe verhoudt een AI-systeem zich tot dit alles? Als schrijver die zelf met deze technologie experimenteert, zie ik een fundamenteel misverstand in hoe we over 'schrijven met AI' praten. Wat zo'n systeem doet, is namelijk wezenlijk anders dan wat mensen doen wanneer ze schrijven.

Dat zit zo: onder de motorkap van generatieve AI-tools liggen taalmodellen. Dit zijn systemen die op basis van miljoenen voorbeelden voorspellen welk woord waarschijnlijk op het vorige volgt. Er zit geen intentie achter, het streeft geen eigen doel na. Het is, zoals Kieft het nuchter formuleert, 'gewoon voorspellende statistiek. Er zit niks in die machine wat ineens een ziel krijgt.'

Denk daar eens over na: wat wil ChatGPT ons eigenlijk vertellen? Het antwoord is ontluisterend eenvoudig: niets. Het heeft geen verhaal dat het moet delen, geen emotie om te uiten, geen inzicht dat het wil doorgeven. Het stapelt woorden die statistisch gezien 'kloppen' en 'leent' betekenis van alles dat eerder geschreven is. Toch zeggen velen 'AI schreef dit', alsof die machine dezelfde gedrevenheid kent als een schrijver van vlees en bloed.

Kieft waarschuwt voor deze personificatie: 'De menselijke neiging om van alles op deze machines te projecteren, dáár zit het echte probleem.' Hij ziet er zelfs iets religieus in: 'Het wordt een soort nieuwe god waar we tegen gaan praten.'

Het gestolen fundament

Hoe slagen AI-systemen er dan toch in zulke overtuigende teksten te produceren? Het antwoord ligt in hun trainingsdata. De prestaties van moderne taalmodellen zijn alleen mogelijk door enorme hoeveelheden tekst waarop ze zijn getraind, meestal zonder medeweten van auteurs.

'Het is gewoon gejat,' stelt Kieft onomwonden. 'Tientallen miljoenen teksten zijn zonder toestem-

Ilja Leonard Pfeijffer: "ALS JE TE
MAKKELIJK GECHARMEERD
RAAKT DOOR DE GEMAKKEN
DIE AI BIEDT, LOOP JE HET RISICO
DAT JE HET FUNDAMENTELE
LEERPROCES VAN HET
KUNSTENAARSCHAP OPHEFT"

ming gebruikt, dat is waarom het werkt.' Voor veel schrijvers vormt dit de kern van hun weerstand: hun levenswerk werd zonder compensatie gebruikt als brandstof voor machines die hen nu mogelijk overbodig maken. Ronald Giphart maakt zich er echter minder druk om: 'Ik vind het krom om te zeggen: ik gooi dit boek in een bibliotheek waar het voor iedereen te lezen valt, maar het mag vervolgens niet gelezen worden door een systeem dat taal probeert te leren. Waarom zou dat voor bijvoorbeeld immigranten wel mogen, en niet voor AI?'

Deze tegenstelling toont hoe verdeeld de schrijverswereld staat. Er wordt opgeroepen tot verzet – ook vanuit de auteursbond, maar er zijn er ook die zich afvragen of we niet te krampachtig vasthouden aan traditionele ideeën over intellectueel eigendom. Immers, creativiteit ontstaat nooit in een vacuüm. Kunstenaars hebben zich altijd laten inspireren door anderen. Wat AI doet lijkt daarop, maar dan op industriële schaal en zonder bewustzijn. Zit daar dan het pijnpunt?

De angst voor verdringing

Voor Kevin Hassing is de AI-revolutie persoonlijk. Als stemacteur hoorde hij jarenlang: 'AI gaat alles overnemen.' Hij verlegde zijn focus naar kinderboeken. Maar toen Pelckmans Uitgeverij in 2025 een kinderboek aankondigde dat door een virtuele AI-schrijver zou zijn geschreven, sloeg hij alarm. 'Toen ik erover las, dacht ik: dit is niet de kant die we op moeten. Lezers hebben échte verhalen nodig. Zeker voor kinderen is het belangrijk dat je originele verhalen vertelt waarin ze zich herkennen. Dat kan alleen als je ze zelf hebt doorleefd.' Het fundamentele verschil volgens hem: 'AI heeft geen missie. Het krijgt louter opdrachten. Ik wil iets maken.' Voor Hassing zit authenticiteit onlosmakelijk in de persoon achter het verhaal, een standpunt dat veel weerklank vindt bij collega-auteurs.

Nieuw soort vakmanschap

Dat veel auteurs worstelen met de vraag wat AI betekent voor de toekomst van hun vak moge duidelijk zijn. Hoe ze daarmee omgaan, verschilt. Zo vindt Giphart dat 'we niet bang moeten zijn voor AI.' Voor hem wordt AI 'een knopje op je tekstverwerker. Maar wel een heel interessant knopje.' Hij gebruikt het voor synoniemen, brainstormen,

onderzoek. Wat volgens hem telt is 'wie er achter de knoppen zit en bepaalt wat er uiteindelijk in een gedicht of boek terecht komt.'

Ook Pfeijffer erkent de bruikbaarheid, hoewel voorzichtiger. Hij vergelijkt het met een memorabele brainstormsessie die hij had voor zijn eerste roman: 'We bedachten misschien wel honderd verschillende ideeën om een plotprobleem op te lossen. Er zat niks goeds tussen. Maar in de trein terug kreeg ik idee honderd-en-één en dat was het juiste.' Dit proces kan hij met ChatGPT reproduceren. 'Maar ik zou nooit toestaan dat ChatGPT één zin van mij schrijft. Het is puur secundair om me te helpen.' Voor jonge schrijvers waarschuwt hij: 'Schrijven moet frustrerend zijn. In het kunstenaarschap zit een leerproces dat fundamenteel is. Als je te makkelijk gecharmeerd raakt door de gemakken die AI biedt, loop je het risico dat je dat leerproces opheft.'

Uitgever Mizzi van der Pluijm plaatst AI in historisch perspectief: 'Iedere generatie krijgt nieuwe tools. Er was destijds ook discussie over de spellingscontrole, uiteindelijk bleek het handig gereedschap. Zo moeten we AI-tools ook zien.' Een nuchtere benadering die doorklinkt in haar uitgeverijbeleid: 'Wij hebben er geen bezwaar tegen als schrijvers er gebruik van maken, zolang het verhaal, de stijl en de literaire waarde overtuigen.' Giphart voorziet dat weerstand contraproductief is: 'De schrijvers die de ontwikkeling niet willen aangaan, gaan het loodje leggen. Ik voorzie dat je overlevingskans groter is als je deze ontwikkeling omarmt.'

Bovendien lijkt de ontwikkeling inmiddels onomkeerbaar; leerlingen gebruiken AI massaal, redacties experimenteren ermee, uitgeverijen verkennen de mogelijkheden. Van der Pluijm waarschuwt echter: 'De onzin-output van AI blijkt ongelooflijk groot, dus als graadmeter voor kwaliteit is het onbetrouwbaar. Hierdoor zal de rol van uitgeverijen als kwaliteitsbewaker vermoedelijk groter worden.'

Wat vooral opvalt is dat het AI-debat vaak verzandt in zwart-witdenken: óf AI heeft alles gegenereerd óf de mens heeft alles zelf geschreven. Maar misschien zit de waarheid in het midden en ontstaat er eerder een nieuw vakmanschap waarin de schrijver de regie voert en AI als gereedschap inzet. Vergelijk het met een fotograaf die een digitale camera met beeldbewerkingssoftware ge-

bruikt: niemand ontzegt hem het auteurschap van zijn foto's.

Auteurs en uitgevers benadrukken eerlijkheid en transparantie. Het Pelckmans-boek riep weerstand op omdat de uitgever deed alsof AI zelfstandig een boek had geschreven. Van der Pluijm formuleert het scherp: 'Je moet een AI-tool niet als mens presenteren. Je moet altijd eerlijk zijn over AI en menselijke creativiteit.'

De ziel in het verhaal

De AI-revolutie dwingt ons na te denken over onze eigen behoeften. Wat zoeken we eigenlijk in verhalen? Is het louter entertainment, ongeacht de schepper? Of zoeken we verbinding, herkenning, betekenis?

Het woord 'schrijven' in de context van AI is in elk geval misleidend. We dichten menselijke eigenschappen toe aan wat in werkelijkheid een geavanceerde rekenmachine is voor taal. Maar voor sommige lezers maakt het wellicht niet uit wie – of wat – hun verhaal heeft gemaakt, zolang het maar vermaakt. Voor anderen is juist de menselijke verbinding essentieel. Beide perspectieven zijn legitiem, en wellicht hoeven we niet te kiezen voor het een of het ander.

Het is best denkbaar dat AI straks romans genereert die gewaardeerd worden, terwijl er tegelijk behoefte blijft aan verhalen met een duidelijk menselijke oorsprong. De toekomst van het schrijverschap ligt dan ook niet in een krampachtige strijd tussen mens en machine, maar in het maken van bewuste keuzes over hoe we deze technologie inzetten. Schrijvers, uitgevers en lezers bepalen samen welke rol AI mag spelen, en waar we grenzen trekken. De literaire wereld zal veranderen, maar de sector zelf heeft uiteindelijk het laatste woord. ■

Ronald Giphart:

“DE SCHRIJVERS DIE
DE ONTWIKKELING
NIET WILLEN
AANGAAN, GAAN
HET LOODJE LEGGEN”